

Walory środowiskowe, lokalne systemy żywnościowe i zatrudnienie na obszarach wiejskich

Autorzy: dr hab. Barbara Gołębiewska, prof. SGGW
Dr hab. Nina Drejerska SGGW, prof. SGGW
Dr Wioleta Sobczak

Tereny wiejskie obecnie coraz częściej są postrzegane jako obszary, które mają do spełnienia wiele funkcji oprócz tej podstawowej jaką jest wytwarzanie żywności i surowców rolniczych. Są one miejscem pracy (prowadzenia działalności rolniczej i pozarolniczej), zamieszkania, ale także wypoczynku i rekreacji. Służą temu walory środowiskowe i krajobrazowe. Ważnym działaniem przy ich zachowaniu jest wyznaczenie obszarów chronionych, na których możliwości prowadzenia intensywnej gospodarki są ograniczane. Dotyczy to również rolnictwa.

Na Mazowszu występuje wiele walorów środowiskowych będących atrakcją turystyczną. Zachowanie bioróżnorodności jest związane z różnymi formami ochrony przyrody oraz lasami, których również nie brakuje w województwie mazowieckim. Należą do nich m.in. obszary Natura 2000, których udział na Mazowszu wynosi 13,1%.

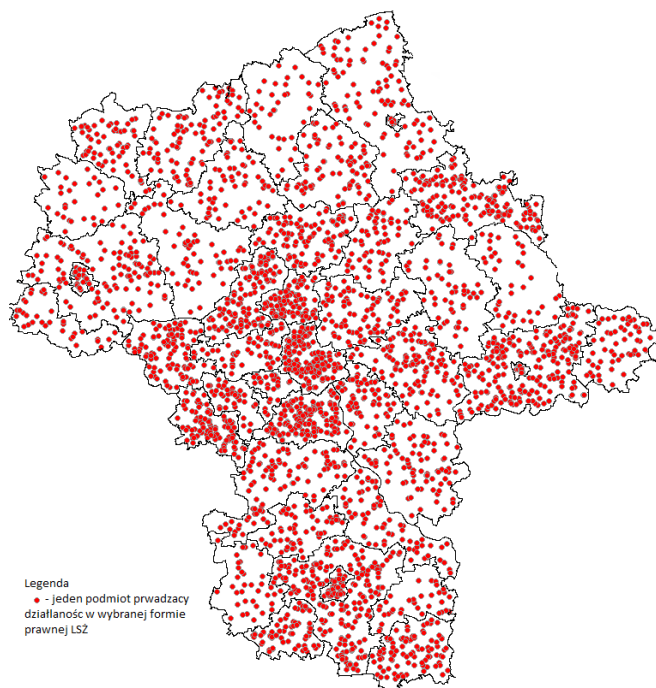
W województwie mazowieckim w ostatnich latach zmniejszył się udział gruntów zagospodarowanych rolniczo (w ponad 70%). Natomiast zwiększenie powierzchni użytków rolnych dotyczyło głównie powiatów garwolińskiego oraz ostrołęckiego i było to częściowo związane ze zmniejszeniem powierzchni lasów w tych powiatach. Również wyraźne zmiany w zagospodarowaniu gruntów odnotowano w przypadku terenów zabudowanych i zurbanizowanych. Ich powierzchnia zwiększyła się o 1,5 p.p. od 2002 roku. Wzrosła również powierzchnia gruntów pod wodami oraz tereny użytków ekologicznych. Oceniając z punktu widzenia środowiskowego, szczególnie zachowania bioróżnorodności, jest to pozytywny aspekt.

Pod względem występującego systemu produkcji na poziomie województwa udało się zidentyfikować tereny, na których prowadzono produkcję systemem ekologicznym, natomiast na poziomie gmin ustalono nasilenie produkcji roślinnej najbardziej pracochłonnej (intensywność organizacji produkcji roślinnej i zwierzęcej). W 2020 roku produkcję systemem ekologicznym w województwie mazowieckim prowadziło 2179 gospodarstw.

Przedstawione wyniki analiz i próba identyfikacji obszarów o utrudnionym gospodarowaniu na terenach rolniczych, ukazały znaczny stopień regionalizacji tego zagadnienia jak również dosyć duże rozproszenie poszczególnych gmin, o dużym udziale gruntów rolnych narażonych na utrudnienia wynikające z ograniczeń związanych z koniecznością ochrony środowiska, jak również warunków naturalnych. Mimo to można wyłonić dwa główne klastry gmin – obszar nadbużańskiego oraz gmin związanych z doliną Pilicy.

Lokalne systemy żywnościowe (LSŻ) stanowią ważny i rozwijający się sektor gospodarki w Europie. Ich istotą jest zaangażowanie się we współpracę, lokalny rozwój gospodarczy oraz bliskie relacje społeczne producentów i konsumentów żywności. Działalność w ramach LSŻ na terenie województwa mazowieckiego charakteryzuje się istotnym zróżnicowaniem przestrzennym. Wśród powiatów, w których występuje największa koncentracja podmiotów prowadzących działalność w tym zakresie należy wskazać powiat siedlecki, radomski, ostrowski, m. st. Warszawa, powiat piaseczyński, nowodworski, miński, płocki, grójecki, sochaczewski, lipski, pułtuski oraz ostrołęcki,

na których terenie łącznie zarejestrowane jest ponad 50% wszystkich podmiotów prowadzących działalność w ramach LSŻ w województwie mazowieckim. (Rycina 1). Wśród powiatów charakteryzujących się najmniejszą liczbą podmiotów specjalizujących się w prowadzeniu działalności w ramach LSŻ, należy wskazać, powiat pruszkowski, sierpecki, gostyński, zwoleński, przasnyski, przysuski, grodziski i sokołowski, na których zlokalizowane jest niespełna 9% wszystkich podmiotów prowadzących działalność w ramach LSŻ na terenie Mazowsza.

Rycina 1. Przestrzenna koncentracja Lokalnych Systemów Żywnościowych w województwie mazowieckim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Inspektoratu Weterynarii.

Skala zaangażowania zasobów pracy w sektorze I (rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo) jest w województwie mazowieckim znacząca w porównaniu do innych regionów Unii Europejskiej. Można jednak stwierdzić, że w porównaniu do innych regionów w Polsce, województwo mazowieckie charakteryzuje się najkorzystniejszą strukturą zatrudnienia – z najwyższym odsetkiem zatrudnionych w usługach i relatywnie średnimi wartościami w zakresie odsetka zatrudnionych w dwóch pozostałych sektorach. Zmiany strukturalne w gospodarce, w tym zmiany sektorowej struktury zatrudnienia są procesem długotrwałym, nie zachodzą zwykle skokowo. Wyniki badań wskazują, na ciągle zmniejszanie się udziału zatrudnienia w rolnictwie na rzecz zwiększającego się zaangażowania zasobów pracy w przemyśle i usługach.